

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Terrae sanctae vetus effigies ex. scripturae libris adumbrata - Cod. Ettenheim-Münster 117

[S.l.], [18. Jahrh.]

Pars I

[urn:nbn:de:bsz:31-111337](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111337)

3

Terra Sancta vetus effigies.
Ex S. Scripturae libris adumbrata

Pars I.

De
Terra S. limitibus, ambitu, varijs no-
minibus et incolis, ubertate, aquis,
montibus, vallibus, campis,
desertis, saltibus p.

Hujus partis duo erunt capita, suis paragraphis
distincta, in quorum primo de Terra S. limitibus,
ambitu, nominibus, incolis, et ubertate agemus,
in secundo autem de illius aquis, montibus, vallibus,
campis, desertis, saltibus p. tractabimus.

CAPITULUM I.

De
terra S. limitibus, ambitu, no-
minibus, incolis, et ubertate.

Hoc caput quinque §§ concluditur, in quorum
primo terminus et ambitus Terra S. exhibemus, in
secundo de terra Chanaan dicta S., ubi et de Chananeis
agemus. In tertio unda Palaestina vocata fuerit, ubi
de Philistinis. In quarto de terra promissionis
et Terra S. nuncupata fuerit, exponemus. In quinto
denique de illius ubertate disceptabimus.

§ I.
De limitibus et ambitu Terra Sancta.

Jam superius in prooemio memoravimus terram S. utraque
Jordanis fluvij ripam occidentalem nempe et orientalem
attingere, et ubi ab occidentali hujus fluminis ripa ad ma-
re magnum proceditur, cis-Jordanicam nuncupari, ubi
però ab illius ripa orientali ad montes Galaad et Arabia
porrigitur, trans-Jordanicam dici.

Terminum terra S. universon limitem sunt ad ortum
Arabia, ad austrum Desertum Pharan et Aegyptus,
ad occasum Mare magnum seu Mediterraneum, et
ad septentrionem montes Libani, qui illam à Syria
et Syria distinguunt.

Quod illius ambitum abinet, juxta S. Hieronymum,
Josephum, Eusebium, et Vinerarium vetus Jerusalemi-
tanicum, ejus longitudo à Meridie in Septentrione m.,
nimirum à Bersabee in Tribu Simeon usque Dan
in Tribu Nephtali, est 160. miliarium Romanorum

* Miliare Romanum seu Hebraeorum: * ab Emmausa vero usque Dan 183.
aeque ac haebraum-
mille passibus geome-
tricus, quorum quilibet
est quinque pedum, m-
meratur. quatuor hujus
miliaria unicum
germanicum efficiunt,
et una leucam gallica.

Latitudo autem ab Occidente in Orientem, nempe ab
Ascalona urbe Tribus Juda in litore maris Mediterranei
posita usque ad montes Galaad et Arabiam 89. miliarium
Romanorum; et à Joppa urbe maritima in Tribu
Issachar usque ad eundem montes 97.

§ II.
Unde terra S. dicta fuerit Terra Chanaan,
et de Chananeis, seu filijs Chanaan, eo-
rumque posteris.

Regio, quae à Jordanis ripa occidentali ad mare me-
diterraneum porrigitur, olim, et primitus terra

Chanaan dicta est, à Chanaan filio Cham unius de
fratribus Noë filijs: amborum fit mentio gen. 9. 18. et
10. v. 1, 6, 15.

Comunis opinio est, Chanaan in hac regione post
diluvium vixisse sac. diem supremum obijisse, antiqui-
tus ostendebatur ejus sepulchrum 25 pedes longum,
in spelunca montis Parcorum non procul ab Jeru-
salem.

4
9. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Verum quicquid ea de re sit, exploratum habemus
ex Scriptura Gen. 10. 12. et quidam ejus filios terram
hanc primum habitasse atque inter ipsos diversas, quorum
causa poteri singulorum nominibus in scriptis fuerunt
specialiterque populos constituerunt, qui omnes terram
hanc, priusquam ab Israelitis occuparetur, incolerunt,
quorum primas sedes posuit Moyses. Gen. 10. 19. inter
urbes Sidonem ad Septentrionem et Garam ad Mari-
dem, et ab Occidente versus Orontem usque Sodomam,
Gomorrham, Adamam, et Gebaim urbes ad mare Mor-
tuum sitas, nec non Garam, qua, inquit S. Hieronymus,
quasi ad gen. 10. 19. nunc Callithoi dicitur, ubi aqua ca-
lida prorumpentes in mare Mortuum defluunt.

Hae Chanaan filios Scriptura hoc ordine recenset. Gen.
10. 15. et Leg. Sidon primogenitus, Chanaan, Tubusanus,
Amorrhaeus, Gergasus, Hevaeus, Aracanus, Sidonius, Fra-
dus, Samarus, et Amathaeus.

5

A Sidone dicti sunt Sidonij Sidonis urbis ab ipso con-
dita et Chanaeae Metropolis incolae. Hi populi Spa-
cialia Chanaanorum nomen retinuerunt, atque inter
caetera videtur Scriptura. Num. 13. 30. et Jos. 11. 3. ali-
ter de Chanaanis singulari inter populos Chanaan-
gentis sentit Salardus. vid. infra. n. 22. Sidoniorum
regio ab uberosa palmarum, quam praefert, à Graecis
Chamaice ipsique Chamaeae appellati sunt. Posuere enim
palmarum significat. Urbs Sidon sita est ad Medi-
tanearum in finibus borealibus terra Chanaan in
agro amano dicitur inire à Canade, ubi Jordanes flu-
vius è lana, cujus meatibus à lacu Chala, è quo or-
turi ducit, parvulis erumpit. Commode postea ornata
est. Quavis Jose in sorte Tribus Aser. Jos. 19. 28.
ubi Josue eam Magnam Sidonem appellat, et Jud.
1. 31. recensita fuerit, nunquam fames hujus Tribus
viri illa aut illius tractu potiti sunt, quod incolae
Jose semper mascula resistebant.

Clarissima fuerunt Sidoniorum nomina Baal hu-
Sal, et Hatha. An luna. Herculeam etiam colere.
Chamaeum cultus potestabimus sepe inter Hebraeos
ingressit, potissimum post ductam ab Achab Rege Israe-
lis Jezebelam filiam Ethaalis Sidoniorum Regis. 2. reg.
16. 31.

6

Ab Hatha Hathaerum procreati sunt, sedamque sua
habuerunt circa Hebronem in meridionali terra Chana-
an ora. Gen. 23. 2, 3, 7, et 10. Num. 13. 30. dicuntur una
cum Tubusanis et Amorrhaeis habitasse in Montanis. No-
men istud alijs quoque foris quendam cum ipis profugis
gentibus dari videtur. Jos. 1. 4. Jud. 1. 26. et 2. Reg. 9. 26, 27.
ubi videtur Salomon Hathaerum facisse tributarios. Jos. 6. 10. 29.
Leges Hathaerum memorantur, qui in Aegyptum aut in Sy-
ria misse videtur. Item 4. Reg. 7. 6. ubi dicitur Rex Israe-
lis adversum Syriae conduxisse Reges Hathaerum et Aegyptiorum.

7

Tubusanus palmarum sunt Tubusatorum. Gen. 10. 16. Jos. 15. 63.
profugiam, qua ipsorum, sui ipsius patris sui illius con-
ditionis nomina Tubus dicitur fuisse, viciniorque montes tena-
bant. Hathaerici erant, hancque urbem adversus Hebraeos
truxerunt usque ad Davidis aetatem, in quo: et Jos. 1. 4. Jos. 1. 4.
2. Reg. 9. 6.

4
 Amorhaei, ex quo Amorhaei. Hi habitabant
 in Apont-hamar. Gen. 14. 7. quae est Engaddi. 2. par. 20. 2.
 id est, Urbs palmarum et in conualla Mambra et Esol
 seu in valle Betri iuxta Habronem. iud. 4. 13. Deut. 1. 29.
 Num. 13. 30. Exploratores missi ad austrandam Terram
 promissionis uiderunt Hethaeos, Jebusaeos, et Amorhaeos
 habitare in Montanis. 2. Reg. 21. 2. Gabaonita dicitur
 esse ex reliquijs Amorhaeorum. Amorhaei etiam
 trans Jordanem sedem suam protulerunt, scilicet
 ad Septentrionem Arnon fluy, ubi palat ex Num.
 21. 42. ubi Arnon dicitur esse terminus inter Moabitas
 et Amorhaeos, quoque Seson Rex Amorhaeorum pos-
 sederit omnia ab Arnon usque ad torrentem Jaboc.
 Num. 21. 24. Ino etiam ultra torrentem hunc habi-
 tarunt Amorhaei. Num. 32. 39. Josue. 24. 8. Quare non
 Seson tantum, sed et Og Rex Basan seu Batanea
 appellatur Rex Amorhaeorum. Jos. 9. 10. quibus nempe
 Ammonitis et Moabitibus, qui prius has terras posside-
 bant, Seson ad Meridiam imperavit, Og uero seu Rex
 Basan ad Septentrionem. Num. 21. 21. et 22. 33. 35. Deut.
 1. 4. et 2. 9, 24, 26. 30. Psal. 134. et 135. Josephus,
 l. 4. antiq. 5. horum Amorhaeorum regionem peninsu-
 lam esse scribit, cuius latus occidentale Jordanes conti-
 nuit, Arnon meridionale, et Jaboc Septentrionale.

9
 Gergesaei à Gergesae quinto Chanaan filio, trans
 mare Thieriadis et ad illius littora potissimum uiderunt,
 Gergesaeque urbs in huius maris ora posita, ubi Mo-
 thopolis fuit, quae postea Gergesae etiam dicta fuit, postquam
 Gergesaei apud ipsos Christum huius Demoniaeos et
 terarunt, demonesque à quibus obsidebantur, porcos,
 qui forte ibi pascebantur, intrare permisit. Math. 18. 28.
 Cis Jordanem apud Terichuntam unacum Amorhaeis,
 et Chanaanis, et Jebusaeis aduersus Israelitas pugnasse naran-
 tur. Jos. 24. 11. foris etiam ultra Jordanem terras quasdam
 possederunt.

10
 Hetaei Hetai sexti Chanaan filij progenies sedem
 habuerunt ab Hazerim urbe, quae Hazerim dicitur,
 in Arabia parua, ubi Hetaei in itinere par desertum
 castra metati sunt, Num. 11. 34. et 13. 1. Num. 33. 17. uogua
 Hetaim urbem firmam in extremitate meridionali lince
 Chanaan ad mare Mediterraneum posuerunt. Inde eos
 postmodum Seson seu Hethaei exstruxerunt,
 Deut. 2. 23. et Jos. 13. 4. Sichemite etiam et Gabaon-
 itae Hetaeos Hetaeorum fuerunt; hi circa Jeropolimam
 ubi uero ad Euro-aquilona mesem in Simonia inco-
 luerunt. fuerunt etiam Hetaei trans Jordanem
 ad radices montis Hermon Chamaica ad Orientem,
 Jos. 11. 3. qui Gen. 15. 19. Admonaei, id est, Orientales
 Chamaicae, Radam anim uox hebraea Orientem
 significat.

11
 Aracei posterij Arce Septimi Chanaan filij ad radi-
 ces montis Libani sedem fixa dicitur, quorum Mo-
 thopolis fuit, seu Arca, quam bibis Tribus qbr fuisse
 quidem uolunt.

12
 Sinaei, à quo Sinaei. Hos in monte Libano non
 praecit ab urbe Arca seu Arce sedem habuisse ait S.
 Hieron: quod lib. in genef. Arabo mentionem facit
 propugnaculis in eodem monte positi Sinaei dicti.
 Sinaei apud Arabes sunt Tripolis in Canicia prole.

13.
 Aradim, ab ipso Arady dicti sunt, urbem et Insi-
 lam Mediterranei ad latus Chamaica incoluerunt,
 quae ipsorum nomine Aradim dicta est, et cuius ambitus
 Septem drabaxat, Tadorum fuit. Quamquam Hetai-
 tibus destinata fuisse, ea tamen diu caruerunt,
 ac primum sub Davide et de Comona pbram
 facta est.

= Cheret, Chanaan, Hetha, Hetaei

7 Caphtorim

14

Samaritanus pater Samaritanorum, qui creduntur fuisse veteres Simyra urbis Phoenicia ad Orthosiam eisdem regionis civitatem maritimam incolae.

15

Amath, à quo Amatheni, quos nunc Amath den Amath vel Emosam in Syria ad Orontem fluvium incoluisse quidam opinantur. Hi omnes generali nomine à fundatore suo Chananei dicti fuerunt.

16

Præter hos modo recensitos filios Chanæan eorumque posteror, alibi Scriptura paulo aliorum valerum terra s. Incolarum numerum mit, atque iterum, quos mox ad ducimus, quibusdam omnibus, videlicet alios supponit. Gen. 10. 19. et 10. 15. hi dacom numerantur: Cincæ, Canæ, Cæi, Cæmonæi, Hethæi, Chæruæi, Raphaim, Amorhæi, Chanæi, Gergæi, et Jabulæi: ubi non tantum Incolae terra Chanæan, sed et Libani et aliarum regionum ad Euphratem usque recensentur. Alibi etiam eadem Scriptura eisdem duntaxat gentes terram Chanæan ante offuscationem adventum inhabitasse commemorat, nempe Deut. 7. 1. Jos. 3. 10. act. 13. 19. et alibi, nempe Hethæi, Gergæi, Amorrhæi, Chanæi, Chæruæi, Hævæi, et Jabulæi.

Item alio loco scilicet Exod. 3. 8. et 23. 23. duntaxat numerantur, Amorrhæi, Hethæi, Chæruæi, Chanæi, Hævæi, et Jabulæi. Ibid. vero. c. 23. 9. quæ solummodo numerantur, nimirum Chanæi, Hethæi, Amorrhæi, Hævæi, et Jabulæi, Cujus rei, inquit Pelandus, varia probabilia, non tamen certa afferri possunt argumenta, ut, præcipuas gentes nominari, neglectis reliquis, quæ aut nullo numero potest cepta sunt, aut deleta ab alijs abserptæ, vel latentes sub peregrino nomine, aut in alias regiones migraverint.

His igitur Scriptura locis hi populi numerantur velut terra Chanæan incolae, quorum Gen. 10. nulla saltem nomine lenis fit mentio, scilicet Cincæ, Canæ, Cæi, Cæmonæi, Chæruæi, Raphaim, et Chanæi.

17

Cincæ ab occidentali mari Meridi in ea regione quæ Tribus Juda ditionis facta est usque in Arabiam partem præcedenti fuerunt, omnium eorum regionem infra illius fines longè excurrere ex eo intelligimus, quod pater Moysi cognatus Sacerdos Madian fuerit. Exod. 2. 1. Madianitis autem Arabiam partem incoluerunt: sicut Cincæ Jud. 6. ac. 1. par. 2. 25. nec non Saulis tempore Cincæ inter Amalecitas apud eam partem Arabiæ incolae habitaverunt. Ea quæ inter pater Moysen intercedebat acceptitudo, causa fuit, cur Cincæ omnibus, qui sponte se Hebræis subiecerunt, regio Libana fuerit, quamvis ex eis essent, quorum Sedes Deus Israëlitis destinaverat. Gen. 15. 19. Caleni, qui iterum jugum declinaverunt, ad Phœnicem, et Amalecitas se recaperunt. Montes inaccessos et cavernas incolabant; hinc eorum pater Cui dictus est, quod nunc à cavernam dicitur, et Cincim, quæ reddi potest, τρωγυλαί, id est, populi cavernas incolentes. post regnum Saulis de illis Scriptura silet, quamvis cum Phœnicis et ceteris Arabiæ partem populis confusi adhuc subsisterent.

♀ significat

18

Canæi creduntur montes ad Meridiem Judææ locum. Conjectura est, quod Canæi quartus filius Eliphaz filij Esau roman et domicilium ab illis obtinuerit. Probabile est iterum nomen Esau deservisse, quod post obijt tempora alium Esau illis placuerit.

19

Cæmonæi ipsam fuerunt ac Hævæi, de quibus egimus sup. n. 16.

20

Chæruæi caprorum Chanæanorum progenies, ab illis duntaxat in eo distincti videntur, quod ceteris Libanis carentes huiusmodi per eandem regionem sij-

tharum et Nomadum in bar vagantibus; hinc Cheruzer
id est, sparsi et dispersi vocabuntur. Jordanis oras, mon-
tes, et agros sparsim incolabant.

21 Raphaim id est, Gigantes, qui terram Chanaan, ante
quam Hebraei egerunt, incolabant, vallem praecipue occu-
pabant in finibus terrae Juda, de qua suo loco agemus.

22 Chananeos eodem esse ac Ticonios. Jep. 12. 5. dixi-
mus. Reliquos tamen eos speciales populos gentiumque
singularem, quae inter Chanaan posteros sibi Chananeos
cum nomine retinuerit, esse vult, eorumque regionem
à maris Magni seu Mediterranei litora ad ripam
Jordanis praedictam fuisse conjicit ex Num. 13. 30. et
ex Jos. 11. 3. ubi Chananeos dicitur habitasse ab Orien-
te et occidentem. Tertius terra Chanaan. Montana
verò incolabant amonhai, athhai, cheruzer, et ja-
tuzai, ibid. adeoque hinc inde versus mare et Jorda-
nem ad occidentalem, et orientalem plagam Chana-
neos habitasse scribit. Haec de nomine terra Cha-
naan, primisque ejus post diluuium Incolis.

§ III.

Unde Terra s. dicta sit Palastina, et de
Philistaeis.

23 Eodem terra Chanaan Calistina dicta fuit
à Philistim seu Philistim, id est Philistaeis vel
Philistinis populis, qui ex Insula Caphtor, quam Vul-
gata nostra Capadociam, Jerem. 2. 24. et Jerem. 47. 4. Sp-
magistra vero Κεφρα latine Cretram, quae nunc Candia
dicitur, redunt, solantes in eam appulerunt, plurimos
litora, repleto Haeris Chananeorum populis, Cheruzi-
cem usque occupaverunt, Jerem. 2. 24. ubi Vulgata go-
stra eos Capadocia nuncupat. Sunt, qui velint,
Philistim seu Philistim nomen à Calusis urbe egypti
ad offium orientalis Nili rami 10. stadiis à maribus
sua derivatum esse, proma regionem Caphtor videri
in ora maritima circa Calusum quaerendam esse, re-
vocam Calistim alunde commodius duci, quam à Caluso.
Non numquam haeris scribitur lucus eorum Crethim,
id est prope Septuaginta Crethenses mas. Esch. 25. 26. et
Isaiah. 2. 5. quod Vulgata nostra interlocutores, et gentem
paucorum reddidit ad libram, quia Crethim homines
significat, qui excivium et destructionem movent.
3. Reg. 30. 14. mentio fit Crethi, hab. Creth, seu Creth,
id est terra Crethim, seu Philistinorum. 2. Reg. 8. 18.
et 20. 23. idem 3. Reg. 1. 18. ac 1. Para: 18. 17. Calisti et
Calisti ex Geth Philistinorum urbe ortundi sub Da-
vide celebrantur lingua fortissimi miles, et corpo-
ris ipsius custodes.

Invaluit autem nomen Philistim seu Calistim, la-
tine Philistaei seu Philistini, ex quo Graecorum et lati-
norum Palastini, quo regionis hujus populus infig-
nivus, regionem vero ipsum Palastinam dixerunt.

Philistim seu Calistim vox hebraea non est, quam
proinde Septuaginta Allophili, id est, alienigena reddere
construxerunt, ipsorum que regio ab Israëlis terre alie-
nigenarum dicitur est, non quod primum alunde ad ea
delati sint, ut qui ante Israëlas in ea fuissent, sed quia
prope ea habitanter religione et moribus alieni, respec-
tu ipsorum alienigena fuissent.

Philistim originem ducesse dicitur à Castuchaeis,
Castucim seu Castuchim ipsum patrem habuisse Misraim
Gen. 10. 14. Populi isti in parte poli Cyrenaicam,
seu tractum Cantarchenitem in Aegypto inferiori seu
prope Aegyptum à regione Crete Insula Incoluerunt.
Strabo. lib. 17. p. 837. inter portum Cyrenas et portum
Crete Orion, metopon, id est, Stellam arabio dicitur.

1000 Stadia ponit. Olim frequens erat commercium
Lyrenaiam inter et Cretam insulam, prout ex eadē
Strabone et Plinio habemus; hinc omnino verisimile
est, Carthagenos ex Lyrenaiā colonias in hanc insu-
lam misisse, quae ipse a Palaestina littora transman-
tes, ea occuparint, à quibus dein universa regio no-
men accepit, nec non Palaestina dicta fuerit.

§ IV.

De ceteris nominibus Terra Sanctae.

24

Ullarius Regio haec Terra promissionis vocata fuit, quae
Deus populo in libro d. populi Israelitici dicitur
La illam in futurum posteris daturum promiserit. Nam
Terra Israelitica (quod post fugatos ac magna ex par-
te subactos Chananaeos populus Israeliticus in ea sepe-
rit, nec non inter tribus suas illam distribuerit. Terra
Sancta quoque eam vocant Iudaei ac Christiani:
Illi quidem, quod ipse Deus eam suam dicit, etiamque
in terris laegerit velut sedem suam, nec non species li-
sue cultus sacraverit, proindeque, quod ut primum dixi-
mus, illa populo suo promiserit, ac suo tempore, ex-
pulsis profanis gentibus, incolentiam tradiderit. Chri-
stiani vero, quod Christus ipse Deus filius deus et verus
humana carne indutus in hac terra à virgine nasci
voluerit, atque incoluerit, ac praesentia sua terra-
verit per omne spatium illud, quod à cunis eius ad af-
cessum in caelos usque effluerit, nec non innumeris pa-
ne ipse miraculis et factis inauditis miraculis di-
vinisque doctrina sua illustravit. Denique etiam Ju-
daea nominari videtur à Iudaea sicut propria, quod haec
omnium tribuum Israeliticarum praecipua esset.

§ V.

De ubertate terrae Sanctae.

25

Terra s. est admodum montosa, et fertilissimam
sanon fuisse Scriptura variis locis testatur, haec quae ex
sacris et hulle manantem praedicit, celebrat et omnino
antiqui Scriptores, id, quam omnia à ita necessitate
et communitatem abundantem praesentem memorant,
sicut oleum, vinum, Salem, frumentum, hordeum, aliisque
fuerunt species, armenta, oves, capras et porcos, quos
praecipue mare Magnum seu Mediterraneum, Jordanis
flumen, et lacus sine mare Idriadias copiose supra-
ditant; omni generis volatilia quoque, item mel tum ab
apibus elaboratum, tum ex arboribus in silvis maranis
Terra Libani dicitur, quod s. Joanni Baptistae eli-
mentum fuit, Math. 3. 4. Omnis species arborum
fructifera, videtur quae palmas et Balsami fructices
eminant, lanam et lenam ad hominum vestitum
necessaria quoque.

Equidem nunc paulo tristioram videtur haec regio
faciem, quod certissimis monumentis testatur faciunt,
qui illic peregrinasti sunt, propriisque oculis illam
perlustraverunt; adest enim magna terra parte nisi
nisi rupe horridaque silvas continere, paucos agros
in ea cultos et cultos esse.

Verum haec minima obstat, quia verissima sunt,
quae de eius ubertate et omnium rerum abundantia.
Tum s. Joanni, tum Scriptores antiqui Ethnici Thabae
et Libani uno velut ob praedicantur. Nec mirum
quod, postquam Iudaei ad eam rediit fuerit miseriam
in e. suis exurbati deditur per orbem usque ad extor-
tes dispersi fuerint, bellum ipsa via divina usque
gerens aliam eamque tristissimam induerit faciem.
Sacro etiam bello, quod Punicum per Libani iteratis
vicibus in hac regione susceperunt, ut eo Chathoma-

hænos exuerant, pax deestata fuit. Sedmodum
Arabes, alijque Beduades confinnis belis inter se gessis
illam afflictiſſimam populationem, hæc ætatem confuſe-
runt, ac etiam adhuc confuſum, ita ut in tota terra
eius ordo nunquam minus turbum ab inſidijs et frequen-
tibus avarorum hominum extorſionibus magis turbatu-
ſer carpatur. Accedit quoque incedatque penuria et
deſidia, qui terram colere negligunt, abque vel raptu
vel commercio vivere malunt. Certe rupes illæ, quæ
modo in hac regione mœce carantur, antiquis tem-
poribus terra uſtita vineis igna et frugiferis arboribus
luxuriabant, silvæ nitidius erant, arborum copioſiſ-
numerabant cultores p.

C A P U T II.

de Terra ſ. aquis, montibus, val- libus, campis, locis in- cultis, et saltibus ſeu ſilvis.

Huius capituli quinque ſub paragraphi, quo-
rum ſonus exiſtit aquas, de maria, lacus, flumina,
fontales p. terra ſ. duæ montes, alius vales. qd
campos, deſerta et ſolitudines. qd loca inculta et
ſaltus ſeu ſilvas.

§ I.

De aquis Terræ ſ.

Præter Mare Mediterraneum ſeu Internum, 26
quod hi Magnam ~~ſalinitatem~~ itam Philippiarum
appellari ſolent, aquæ terram ſ. ab occaſu aſſunt, ali-
quot adhuc magni lacus, quos Arabes etiam nunc
Maria appellant, in ea continentur. Eorū faciliſ-
ſimè præcipuus eſt, qui ~~ſalinitatem~~ i bitumine græcè
ἀφρακίτης, quod egerit, itam Mara ſalſum ob ni-
miam ſalis aquarum ſalſitudinem, ac etiam
Mara mortuum, quod iſtes non alit, ſed hi, ob
nimiam ſalis ſalſitudinem, eum fugiant, aut ſi
in illum deſati fuerint, ſtatim embriantur, nun-
cupari ſolent.

q Aphactiles

Longitudo ejuſ eſt 60. miliarium Romanorum
et latitudo dicitur. Et dicitur antiquitas, quod in illo
velut in ſolis omnia ferantur, ac ſuperneſant, ni-
hilque mergitur, id autem maxima ac in ſolida aqua
cum iſtis ſalſitudinem tribuendum eſt, eum vero aqua,
quo ſalſior eſt, eo ſiſtior evadit, et corporibus dif-
ficiliſſimè concedit ad ima tranſire.

Verum omnia in illo velut in alio ſeni non
arbitramur, cum non modo navibus et periculis, ſed
et natantibus, cui quidem experiri dicitur e majori
vi ſurſum ſeni ac iſſerari quam in alijs aquis,
id, ut dicitur, aquarum ſalſitudinem tribuendum, noxa-
quam vero, ut tradunt, nihil in eo nargi poſſe. q Debeat,

ſitus et lacus iſta ad orientem tribus Juda. Alenij
lingua extrema lingua nuncupatur, ab aſtrali
lingua ad borealem iuda limes eſt orientalis. In
boreali lingua Jordanes in eum habitur.

Sunt, qui credant, lacum hunc primum eo tem-
pore natum fuiſſe, quo Sodoma, Gomorpha, Adama,
et Belorim a Deo ſubverſæ fuerunt, ita ut aquis illius
facta et merſa ſint: et nobis iudicio perperam, nec
que enim in tota ſcriſtura, a qua harum urbium
ſubverſionis hitoriam ~~ſcribitur~~ ſcribitur, ubi etiam
eardem ſubverſionis memoria. Gen. 19. 24 et 25, dum
taxat dicitur Deus pluiſa ſuper Sodoman et Go-

montem Sulphur et ignem, ac subvertisse civitates
has et omnem circa regionem, unipertis habitatorum
urbium et cuncta terra vicentia. et 128. Abrahama
vidit ascendentem favillam de terra quasi fornacis fu-
mum: nihil huius de eluvie, nihil de inundatione, nec
Sulphur et nitercat, ignis, fumus, subversio.

Equidem ibid. c. 14. 3. et 8. dicuntur Reges Sodomorum
Gomora, Senna, Labim et Bala seu Regor conve-
nisse in valle Silvestri, quae est Mare Salis, ibique
dirigisse aciem contra Reges suos, ex quo id dicitur
appellatum, postea Mare Salis. Leu. 10. 11 Silvestri
supra enim vallis illa aquis maris huius intrudat
fuisse, aut exuberantia fluvio Jordane, aut aquis sub-
terraneis aliisque, de quibus, quia incertum, quomodo
et quando contigerit, nihil adire necessarium est.
Non dicit Sacer Lix tuo quinque urbes illas Sodomam
nempe et reliquas Sitas supra in valle Silvestri; imo
contrarium ex eo primum, quod illarum quinque ur-
bium Reges coepto exercitu versus valem Silve-
strum se contulerunt, ibique convenerunt; proinde
vallis illa diversa fuit ab illa regione, in qua quinque
illarum urbes Sita erant.

27 Occurrunt duo Lacus seu Mara Tiberiadis vel Gere-
sareth, item Galilaea, quae nomina habet sunt a
Galilaea, in cuius plaga orientali positum est in
ab urbe Tiberiade seu Gerasareth vel Gereseth seu
Ceneseth quondam celebri, quae ad illius occidentale
latus Sita est.

Josephus l. 3. de bell. c. 15. longitudinem ejus 100
stadiorum patuit, latitudinem vero 190. latitudinem
40. adeoque juxta Josephum $12\frac{1}{2}$ circiter miliarium
Romanorum, et secundum Hegerijum $17\frac{1}{2}$ est ejus
longitudo, latitudo eadem 5.

Citharae figuram exhibet, aqua ejus dulces sunt
et agrime potabile, pisciumque divites. Jordane
a Borea in Austrum lacum hunc perfluit medium
Lacum. Strabo l. 16. ait, lacum hunc, calamum art-
maticum et microbotanum seu glandam unguenta-
riam ferre. aqua ejus acida frigida sunt, et valde sa-
mi Solis radij eorum calidiora, haud valent. S. Be-
nignus, Andreas, Johannes et Jacobus, qui piscatores
erant, eam illam in hoc lacu observaverunt.

28 Hic lacus Samathonides. Sitas est inter Tribum
Rephathim ad occidentem, et dimidiam Manasse,
trans-Jordanicam ad orientem. Jordanes enim lacum
medium. ad illius ripam septentrionalem fuit urbs
Hasor seu Hoz, in qua fabii Chananeorum Rex
imperavit, Jos. 11. 1. cuius loco postmodum Sabucia
visa est.

Centum stadia a lacu Tiberiadi distat versus Aqui-
lonem. 60. stadia longus est et 30. latus. Nomen
ejus quidam a voce Arabica Samach, quae piscem
significat, dicunt; alij a Chaldaica Samach, quae ru-
brum denotat, quod aqua ejus rubra, turbida, nec non
particulis ferrosibus turbida sit.

In S. Scriptura, quantum videmus, nullibi huius la-
cus facit mentionem.

Quidam arbitrantur aquas Merom, quas etij-
mologicè aquas superiores interpretantur, de quibus
Jos. 11. 10. fit mentionem, ad quas Joseph fabius Regem Hoz et
Haceratos ducit; ac Saram huiusmodi usque persecutus
est. ibid. 18. sic hunc ipsum lacum, hinc etiam in pla-
tisque tabulis Geographis lacus Merom scribitur. At
alij verisimilius contendunt Merom campum esse seu
regionem sanctam de Merom, et Aquas Merom.

9 seu Hasor

de quas ipse cum hostibus dimicavit, fuisse inter
horum in Cifon, monte in Carmelum, Thanae et Mag-
gedo urbes dimidia Tribus Manasse cis-Jordanica,
ubi etiam postmodum Barac Sizaram Regis Jobix
Bellum cum David et fugavit. Jud. 4. 15. et 5. 18. et 23.

Enimvero quod Josue praelium atrox, longe cri-
spilius est, Jobix et Federatos Reges usque ad Terren-
tem Cifon perrexisse, ibique vicum in regiones suas
occidentem occupasse angustias, quod Josue Graecorum
Ducem ab irruptione arcerent, vel ut eum in pro-
prios possessionibus adirentur, quam ut illum in
vicis provinciarum suarum prostrari, ac univer-
sam Galileam, totamque tractum a torrente Cifon
usque ad Simachoniam lacum ei relinqueret solue-
rint. Ex his Merom, seu Merum urbem dicit,
campus colorat in milliariis Romanis a Sebaste
seu Samaria versus Bethaim urbem Tribus Zabulon
cis-Jordanem.

Praelium vero, quod Barac Sizaram fugavit, initu
fuit haud procul a torrente Cifon prope Thanae
et Maggedo urbes in dimidia Tribu Manasse cis-
Jordanem sitas, unde et ubi Merom in hancum
tractu colorandi videtur, hic ergo non solum videtur
Barac et Sizaram, sed et inter Josue et Jobix fa-
ceratorum hinc initum et praelium; locus enim
propter vicis angustias magni erat momenti, diffi-
cilisque erat per eum exercitum deducere a Judaea
in Phoenicem seu Galileam, et vicissim in Phoeni-
ce et Galileam in Judaeam.

He. Lacus Chiala profundissimus sub monte
Hermon seu Barnea vel Banis, qui est pars Libani,
ad fines Tribus Naphtali versus orientem in
Thachonitide seu media Tribu Manasse trans Jor-
danem, suo radio a Caprea Chitipi seu Be-
neade, quae ab aliquibus Dan, seu Danis spe-
ditur in Tribu Naphtali, positus.

Chiala, dicitur a sua figura, quae in nomine
Chiala rotunda est: ejus aqua nec minuitur
nec augetur, sed intra margines suos se con-
tinet. censetur esse verus fons Jordanis, qui ta-
men olim pro eo habitus non fuit, quod aquae
ejus sub terra inde usque Beneadem laberentur.
Tandem illum esse verum Jordanis fontem primus
demonstravit dicitur Agrippa Rex in actis in hunc
lacum paleis, quae per ductus subterraneos jux-
ta Beneadem redita fuerunt.

Aliae a ligni minores dactes in Terra I memo-
rantur, quae cum exigui nominis sint, nec ad
fons Jordanis nostrum quinquam conferant, recense-
re omittimus.

30 Et lacubus ad luminia transipus, videtur
quae Jordanes in descriptione celebratissimus adeo
amnis, ut solus nomen fluminis merori videatur,
unde Josue l. i. arripit. nulla alia voce addita illi
velut per antonomasiam fluvium nuncupat.
ubi originem suam habeat, prae indicatissimis,
nec quidquam verisimile proferant, qui a fons illi
civili autumant; corrigenda quoque sunt Geogra-
phica illa tabula, in quibus duo rivuli velut ejus
fontes, quorum unus for, id est fluvius, alter Dan,
ab urbe Dan vocentur, exdrati sunt; Jordanis enim
nomen iam diu ante conditam urbem Dan notum
fuit. Probabiliter dicendum, Jordanis nomen a
Hebraea for-eden, quod iam est, ac fluvius de-
liciarum, deduci.

Quae illam dividunt in Majorem et Minorem;
at haec eadem amnis sunt nomina: qui fons proxi-
mus est Minor, at majori alveo exceptus Major dicitur.

7 Chiala

29

Illius cursum ita describit Josephus l. 3. de bello c. 19. for-
 dānes ea strata ostendit ut deinde p. 120. stadia sub terra
 means ac deinde p. Paracada erumpens lateralium Amacho-
 nitum postmodum alia 120 stadia emersit, nec non a liquid
 fontium aquis auctus Laphar naum inter et Corodaim Sa-
 cum Genesareth permeat, et cum Sitisolis seu Bethsa-
 urbis tractum perfluit, atque ad ostium vergens prope
 aurum suis compluit, et ad Decasum Cistnam, ad Orien-
 tem vero pulchrum Jacob sibi iungens intumescit. Brevis
 à Samaria liquorat, quocumque debetata oppida irrigat, ad
 ostium camporum elioab, et ad Decasum regionem Jerichun-
 tis palmis ditatam, ac deinceps per alios sibi iunctos fo-
 tos lacui Aphelkith seu Mari Mortuo velis inuitus in-
 mergitur. Apud enim illum cum gubentibus et vene-
 nosis huius maris aquis per integrum horam spatium
 colluctari, spualis moris per illarum nocuum sibi offer-
 mara cursum, donec tandem ab ipsis absorbeat. Ita-
 tem ac lacum hunc ingreditur amenam et salubram
 entedinem suam amittit, piteoque quos lacum in illa
 desert, statim deso innatant, ac moriuntur.

Sunt qui dicant, Jordanam, ubi Mare Mortuum in-
 trant, hinc nec vertice seu abisso absorberi, atque per sub-
 terraneos ductus in Mare Rubrum et Mediterraneum
 duci. Id à verò ablicera non videtur, cum enim Mare
 Mortuum Jordanis influxu non augetur, verisimile est,
 illud eam, quam à Jordane accipit, aquarum coham
 in unum et alterum horum Marium vel alterum in
 alterum remittere.

Jordanis latitudo, in tractu Jerichuntino est circiter
 60. pedum, ipsa vero ita rapidus est, ut nemo illum vado
 transire valeret. utraque epulo latera planities ripat, qua à
 lacu Genesareth seu Mari Tiberiadis ad Mare Mortuum
 usque porrigitur. Josephus de bello l. 3. c. 4. ait, huius plani-
 ties longitudo inchoat ad 1200. latitudine in vero ad 120 stadia
 protendi, eamque asate aridissimam esse, aerem qui
 in ea spirat, ob nimium asum valitudine officere, atque
 solas Jordanis ripas humectari, reliquum desertum esse.
 Tempore maximo fluvius hic supra alveum suum ma-
 xime effertur, et aquis abundat. Ripae illius siccis, a-
 ruidissimis, canis, salicibus atque tyrrum dumatis accipite sunt,
 qua illas ad aqua offundit, ut per ea ipsa aqua via conspici
 possint. Inter haec dumata latrant Cones, qua, ubi flu-
 vius exundat, deserere coguntur. illius etiam duo sunt al-
 vei, unus, in quo communiter fluit, alter quam in pbb, quan-
 do exundat, sumque Cones ex suis ex pbb, salicibus.

Erasmus in Jordane patrata narrat de iudicis sicut,
 cum dicitur est, ut liberum Habraio duce populo pararet
 idar, Reg. 3. 12. cum Elias et Eliseus hinc pbb, illum
 proiecissent. 4. Reg. 2. 8, 12. cum Eliseus falcis ferrum in via
 flymen delapsum aquis irradere iussit, 9. Reg. 6. 7. cum
 Ho in Jordane bapptato cali apertus sunt, et Spiritus d. in
 eum descendit, Matth. 3. 16.

31. Reliqui terra et fluvij admodum exigui sunt, nonnulli
 sinone in excipiunt, cunctis propius est in l. de iudicis me-
 moria. Alij trans, ad Jordanam alij fluent. Trans for-
 danem pbb, autio ad aquilonem occurrunt. Id paros torrens et
 Moabitarum limes. ab oriente ad Occidentem fluens Mari mor-
 tuo mergitur. de eo. Num. 21. 12. Deut. 2. 13, 14.

32. 2do. A 1700. ann. moibus Galaea seu Moabitarum pro-
 fluvio primo ex Septentrionali in Meridiam directo cuspis
 postea converso ex Oriente ad Occidentem in plagam orientalem
 Maris mortui desertur. de eo fit mentio. Num. 21. 13 p. et 22. 30.
 Deut. 2. 29, 36. et 3. 8 p. item 4. 44. Josue. 12. 17. Gen. 13. 9, 10.
 Jud. 11. 13, 18, 22. 9. Reg. 10. 23. Isa. 16. 7. Jer. 48. 20. Limes
 autem Moabitarum et Syrochaeorum regiones fuit. Jordanem
 concludunt, cum orbem habere in finibus Arabia atque in
 illum velis communi alveum alios labi, quos Num. 21. 14.
 torrens sinone memorantur. Multi homuli trajectum illud
 difficilem faciunt, arbitrantur, Deum spualis illius transire
 facilem esse vel humos utroque vel fluvio, que proximam
 in Mare rubro, vel quos homuli per spualis lapsos occurrunt.

Et loci Silam invenimus urbem, quae in Syriae Provinciae
Cadmor appellatur, in Vulgata nostra verò Chulmor, quae for-
te fluvio hinc, qui alius Cifon dicitur, etiam nomen Cadu-
mor dedit. Ad hunc fluvium seu torrentem Elias 450, pro-
phetas Baal occidit, 3. Reg. 19. 40.

43

7mo. Belus, Belus, Pagida, Pigada, Bel exiguus
Silam in Tribu Aser fluvius in mare Mediterraneum sub
dip. duobus à Helamada influens, cuius idem infra Men-
tis Carmeli radices in quoda lacu hinc palude, quae Canca-
ria vocatur, oriri, ac quinquaginta circiter miliaria percurre-
rare. ejus aquae non hauriuntur, aliteraque habent li-
mosum; ab unda maris, quae ejus ripam superant, fac-
tum hinc repulentes arant adhibent, quae sit vitium.
Ejusmodi ora, à qua haec arena educitur, quingentis ad he-
tam passibus protenditur, et quamvis ea illa post bat-
tecula arena longae educatur, minima tamen, et hanc
ritur, nec non novis quotidia arenas acquirit, optimo
est, haec arenam vitri invectionem occasionem ~~prae-
buisse~~ prae-
buisse, ut ait Plinius l. 36. c. 26. sic rem narat: cum mor-
carios neri negotiationem exerceant huc navim mto
conspam appulsiant, saque excocta cibos cocturi delecti
aliorum lapidum laborem neri fructis superposuerunt,
quae ubi eadem superpositus ignis excoctis, ac lotoris are-
na imiserunt, hinc prothera limini vitri novi cupida
liquoris, qui ubi eos defecit calor, vitrum a parvitate.

44

8o. Ethan. Leps fluvij Ethan, de quibus ps. 79. 18. he-
"casti fluvios Ethan. id est rivos junta vim hebraici
nominis Ethan, quod valde est, seu forte significat. de
Nemini ab offiatis trajectis, cum in terra s. con-
derant, eundem locum intelligunt Iudei, admodum
Arnon hanc lacus ac Jordanem hinc plura transmittit
Iudeis praevisse. Iudei, qui hunc psalmum de aquis
Ethan intelligunt, loco ubi per aquas irriguo, nec non
hortorum elegantia amano dubio Iudeis hinc sexa-
ginta radijs ab Ierosolima in ora meridionali, quae
Vestimon traerandi animi gratia non raro diversabat.
Iudem in eadem nominis urbem ex parte confos. i. psal.
7. 22. et 2. 6. Hic opinantur fluvios Ethan esse flu-
vios nova sacra et sacra, qui ambo conveniunt circa
Sufaim et in ipsa s. Ierosolima Tom. 1. act. 15. p. 683. et
Tom. 2. p. 294. et 309. appellatur fluvij eorum, quos he-
mus, maximis et profundissimi; nimirum hi fluvij in
Mare Mortuum labuntur, cui adiacet regio quatuor ur-
bium à Deo coersum; hae etiam videtur esse opinio
Theodorici, qui commentario in hunc psalmi locum ait,
Deum hic esse fluvios Iudaeorum, Gomertha et regionem
adjecturum.

45

A fluminibus et torrentibus Terra s. ad ejus fonte
progrederetur. Clarior quidem in terra haec olivae olim
fuisse inde colligitur, quod Deut. 8. 7. appellatur terra vi-
vorum agrarum et fontium. Item 2. psal. 32. 3. Rex E-
zechias magna vi hominum coacta iussit eos alturare
capite fontium, qui extra urbem Ierosolimam erant,
et Iherosolima invenirent. et modo longe diversa est
haec haec terra s. facies, nec enim habet, quod ad e-
gloriatur de fontium copia. Igitur hinc de temporis per-
multa exspectat in ad fontes, postea autem, cum iam
Dei, neglecto ejus cultu, ac praecipue, parata fuit Ho-
ac innotuit pondus divina indignationis provoc-
verunt, quae in fontium explicatione eorum palam
ps. psal. 120. ipsa bellus persensit; enim vero rari ad mo-
dum hinc in terra haec olivae hinc coeperunt, rarissimi
circa Ierosolimam tractum, ubi modo bellus fons
Silae existit.

46

9o. Beauris Silae, Silae, vel Silam fons infra
Ierosolima in eadem ad latere orientale eam inter ac fontem
hinc Eudaron. Cum fons Regal hinc Ierosolima, de quo ps.
117. et 118. Item 2. Reg. 11. 13. et 3. Reg. 1. 9. fons hinc
fundendus est cum anim fons Regal hinc ad orientem
et infra mania urbis Ierosolima esset, hinc qua uni-
tantam hinc fontem expulsa confos, quidni nomen hinc quo
confatur?

Si etiam erat fagnam, seu piscina, natatoria
 P. dicitur, quia fontis Siloe aquis replebatur, ad eam
 Jo. 8. coecum natum ad oculos sibi largitus misit. Joan.
 9. 7. alba quoque piscina, qua in Vespere nostra Joan.
 5. 2. Bethsaidi dicitur, legi debet Bethesda. / Graeco
 Probatica, id est Leucalis, quod in ea pecora, graeco
 probata in beneficiis applicata abluerentur. etiam ad
 orientem profectus lita erat, nec non ortum a fonte
 Siloe videtur quoque habuisse. Quingue porticus habebat
 ob formam forte pentagonam, quas multi agrati accy-
 pabant, singulum, qui cito aquam moverat, praestolante,
 quod certis quodam tempore observabat, et qui tunc, omni
 nempe movebatur, in eam infundebat, a quo tunc mor-
 bo sanabatur. Si Jesus hominem triginta et octo annos
 habitantem in infirmitate sanavit. Jo. 5. 2. 6. 7.

47. 200 Gihon seu Gion fons ad occidentem Ierosolyma,
 ubi Gelothon regia tunc fuit a summo Decarotha Gade et
 Nathan profecta inauguratus est. 3. Reg. 1. 33. Superiore
 hujus fontis casulam Rex Jehoiada in usum deducen-
 dum curavit, ut hoies eandem officinas illius aquam
 comendo privarentur. 2. Par. 32. 30.

48. 30 fons Sabaethicus seu Sabaethicus amarus est,
 cuius aqua fonsa Ierosolyma alias Bath-san in Jor-
 danem provelantur.

49. 40 fons Samsonis ad propectam a Samone ofini ma-
 xillam ortus, Gen. 15. 19. Et dicitur molari huius maxilla
 seu mandibula a fini ortum inueneri velle videtur locatus,
 ad funder pulvis a silice, qui nomen eius molaris fuit he-
 braico Machlas, ^{prosilice} cum voluit, qui dicitur et for-
 sape in tribu Dan prope urbem Beth. Mandibulam i/
 persit. Rabinus opinatur prope torrentem Iudon in
 tribu Juda, alij iuxta torrentem in tribu Zabulon; alij de-
 nique in suburbio Elantheropolis in tribu Dan illum collo-
 cant. Sape scriptura praecipit ut guardas a iudas pedras
 copulatas dederit nomenque. ut. i. Reg. 14. 4.

50. 50 fons Saronicus seu Saronicus prope Ierusalem
 in tribu Benjamin, cuius papinum saporem esse conat
 ac salubrem officio. 4. Reg. 2. 19. et 20.

51. 60 fons seu pulvis Jacob prope Bethel urbem Sama-
 riae in tribu Ephraim, supra quam Jesus ex Sionem saluta-
 tus sedens cum muliere Samaritana colloquutus est. Jo. 4. 6.

52. 70 fons Iudaei seu Iudaei, Gen. 14. 7. idem est ac aqua
 contradictoria, in tribu Iuda ad meridiem Hebron, et cir-
 ceter militiar. Romanis ab ea distans. hic Moyses et Aaron
 aqua penuria laborante populo, et ad id mirum murante,
 ex silice jubente Domino, aquas educerunt. Num. 20. 11.
 quae ob populi murmuracionem aqua contradictionis
 dicitur. Num. 16. 13. et quod Moyses et Aaron hic omni-
 potentia Dei discere signatulum nisi essent, morte
 ab ipso damnati sunt. quod ipse terra promissa potun-
 da praecisa. 16. 13. et 27. 14.

53. 80 fons Agar hic dicitur ab Agar aegyptia et Sara
 Abrahami uxoris ancilla. hoc in Palestina ab Abraham
 una cum Hamaela filio suo dimissa in aegyptum patriam
 suam redire cogitante in deserto seu solitudine Bethelae urb.
 qua tribu Simeon cepit, Jos. 19. 2. errabat, cuius aqua
 deficiente filio eius pro se sibi iam animam ageret, fon-
 tem hunc in Angelis ostendit, cuius aqua fons el rofo
 vitatus est. Gen. 21. 19.

54. 90 fons Daphne in tribu Naphthali. Cuius aqua prae-
 dantes argatur. Plus namin vulgata nostra Num. 34.
 2. sub nomine fontis Daphnim, Iuda habet Chaleus;
 hebraeus Chaleus habet fontem.

55. 100 fons aethiops, cui nomen hoc ex hebraico per
 philippum Thacatum, act. 8. 36. Eumulo latere Regina
 videtur costato inditum est. flum alij ad Bethlaam vel ad
 Bethsuram in tribu Iuda collocat. Cuius aqua et vetusto
 Ierosolyma Sionem est ad radicem montis, cui Bethu-
 ra infidet. Bethsuram vero distat 20. mil. ab Ierosolyma,
 atque prope Bethsuram lita est.

56. 110 fons Saronicus arch. 4. 13. ad Saronem castellam sig-
 nificandam referatur videtur. In Sionem est fons ingens
 tanca cum dimidia a Bethlaam, quem Phax, id est quod si-
 pra equimus, ipse voluit iterum huius incertus.

57.

Clarus etiam thermas numerabat terra phoenicia. Ca-
lebriores facere thermas phoenicia, iuxta hunc nominis us-
um posita, haec dicitur urbs calidissima in plaga orien-
tali lacus phoenicia, et Calidioris urbs transphoenicia apud
lacum sphalitam, p. forma ista hinc ubi et
quasi gratissima arant.

58.

Cisterna frequentissima erant in urbibus, domibus et
agris terra. Cum enim urbes illius ut plurimum in
montibus sita essent, nec nisi duobus per annum tempo-
ribus, p. verno scilicet et autumnali plueret, conservandi
aquis in animum et hominum usum plures cisternae
parari debebant. prope Doffham urbem, quae postea, dimi-
dico urbi Mana p. circoscamica cepit, fossa a patribus
suis in urbem cisterna aqua carentem demissus est. gen.
32. 24.

59.

Culorum quoque frequens et in J. paginis memorata
ubi nomen hoc interduum aiam in fontibus dicitur, quorum
scaturigines e terra velut a fundo pulsi bullunt. Hujus
generis est pulvis, de quo ~~libani~~ sponse can. 9. 15.
ad. pulvis aquarum eructum, quae fluitat impetu da-
libano. In recentioribus itinerariis fons est uberrimus
in plaga a Tyro leuca distans. et aquas istas sponse
deu salomonem in gaudiis indicare voluisse vix credi po-
test, quae istius colae in Tyriorum gressibus est.

60.

In agro libano, quem postea occupata lacus sphal-
talis dicitur, frequentes erant pulsi bituminis. gen.
19. 12. a quibus bitumen aducebatur, quod nunc in J. p. s.
Aphaliti aquis innovat.

61.

Culorum idem videntis et videntis, gen. 16. 12. videri autem
et Sarad urbes Tyrorum Tyro, ad montem liban. ubi
agar sarca ancilla Dominam suam fugiens ad eam re-
verti jubetur ab angelo. Gen. 1. et 24.

§ II.

De montibus terra S.

62.

Terra S. ut alibi iam annotavimus, montosa est, praesertim
post illa quae mare magnum inter et Jordanem medio loco
sita est. Ad mare montes non sunt, si Carmelum exci-
pias, ibique non nisi planities caespites distinctae collibus con-
spiciuntur. Ad Jordanem utrumque lacus lacus est mon-
tium tractu videtur, montes hos singulatim ea pendunt,
aque intus huminis a libano, deinde eos, qui trans Jor-
danem sunt, et postmodum circoscamicae receduntur. p. s.
imo libanus Mons celeberrimus terram S. a Syria distans
magna figura ad ferrum equinum accedit, ejus caput in
his vel quatuor locis ultra mediterraneum supra simonem
atque aequilone deim ad austrum circa Sidonem, et hinc
navigandi ex omni a meridie ad septentrionem a Damasco
ad lauricam Libanum circumit. Pars istius occidentalis p. s.
hinc hinc Libanus macygalus, quae vero orientalem
facies ab a meridie ad septentrionem protenditur antiliba-
nus a grecis appellatur, utrumque vallis intersecat, et is
prolepta, quae Calistria, nempe Syria cava, est Gen. 1. 7.

63.

* Syria Phoenice urbs
ad mediterraneum in-
ter annum Eleutheru
ad meridiam, et Ma-
ratham ad septentrio-
nem sita.
** Non urbs Phoeni-
cia vastissima simul
et florantissima ad me-
diterraneum posita,
diei itinere a Barca-
de. Quamvis in lorle
fuitur a lex recensita
fuerit 409, 125, et
p. 1, 51. nunquam
tam non hujus tribus
viri ea positi sunt.

Antilibanus Libani macygalus, quae vero orientalem
facies ab a meridie ad septentrionem protenditur antiliba-
nus a grecis appellatur, utrumque vallis intersecat, et is
prolepta, quae Calistria, nempe Syria cava, est Gen. 1. 7.
Antilibanus Libani macygalus, quae vero orientalem
facies ab a meridie ad septentrionem protenditur antiliba-
nus a grecis appellatur, utrumque vallis intersecat, et is
prolepta, quae Calistria, nempe Syria cava, est Gen. 1. 7.

Erigitur Libanus ambitu suo 160 circiter leucas gallicas,
quatuor ~~montium~~ montium veluti fractis alij, super alia cuspis,
primum statum ubi pinguis solo vitiis marinae p. s.
et fructuosa. succidit altitud. parit, ac non nisi sp. s. est
tum et peripum. Surgit super has libanum perpetuo fere
leatham; nunquam ibi silivatae sua ea polianum arborum,
nunquam horti et pomata fructibus, uno verbo amoenus est
adit et fertili locus, ut in eo nonnulli paradisium lauricam
quosdam. Quarta hinc vallis aequa libani amant, ut
nunquam fera liberatur a montibus. Cava libani in liban-
ta castrantur.

Templum ierosolimitanum quondam libanis appellatur
in scriptura, ubi Zachar. 14. 3. et Zachar. 14. 1. p. s. Regia a
delomona ierosolymis exstructa, domus iustis libani, dicta
est, quod hinc a calistria atque vitoria gressis, vel a ca-
reorum columnarumque copia ei forte iditum est.

64.

200. Hermon hinc Chertmon et Hermon seu Baal Hermon
Tyrorum Libanon Gen. 2, 9. Amorrhais Liban, et hinc
non nuncupatur; unde arbitramur Hermon generativum Mon-
tis nomen esse, qui in plura latera dividitur, quibus haec

antiquant ad Mors juxta Sichem Gen 12, 6. Dent. 11, 30. atque sacrificij certum locum montes Gariſim designatum tradunt. Mors morra alias aham mons lion dicitur, quod hic in illius lateri populus lib. servat de his forte alibi, et ubi de jerusalem notis erit sermo, plura.

70.

Ho Gariſim et Hebal duo montes sibi vicinam vicinam, ac quorum cuntes in media valle jacet urbs olim Sichem, postea Neapolis dicta in regione samaritana et tribu Ephraim. Montium montium parimus serilis omnino est, alter vero fratilis similis. Eodem hebraei post gordani transitum de abaraque utrem hai et nicolaz eius ascendit jubi dunt a deo divisi hinc et inde duodecim tribubus. Dent. 11, 29, et 27, 12, 13. Ita vero divisi, qui Gariſim ascendit, bona in divina legis judicia; ab qui Hebal, imale in transactis parcari condemnantur. Trajecto igitur gordane prope judia divinum proceptum in verticem montis Hebal universum duxit populum, ac post offarum in athari eam in un excivato sacrificium, divisive tributus, nec non parte una Gariſim ascendere, altera in Hebal manere jubi benedictio um et maledictionum ceremonia nilo peracta est, ps. 8, 23.

Et vertice montis Gariſim joſaphat filius jeroboni sichi mitas allocutus est angue ingratitudinem suam ex probrato maledixit, jud. 9, 7 et leg.

Dux Alexander Magnus Tyrum opul. Sanababab Moabita pro Tanis Rege benjarum Samaritan principis seu praefectus, ad eundem Alexandrum desecit, oblatore ei 9000 selectissimorum militum auxilio ab eo impetravit, ut dom plum in monte Gariſim excitaretur, cui praefect Manases gener suus Judaorum summus sacerdos, qui ob inibum con tra legis proceptum cum ejus filia uxore alienigena commi trixit propheta, a Nehemia excitatus 2. Ps. 13, 28. Samaritan ad eum Le recauerat. Illius exemplum plures fracturae, etiam sacerdotes, qui cum alienigenis concupis miserant, secuti, illuc quoque confugerunt potius q excitum quam divortium subire malentes. igitur in montis vertice templum adificatum est, atque fracturam Deo consecratum. de hoc ps. lo locuta est mulier tamaritana, quand sermonem habuit cum Christo fonti in pulo facos juxta urbem Sichem aspiciant. Joan. 4, 9.

71.

Ho Lederon seu Somerom mons fructuosus, latiusque seu comodo et militaribus a Dothaim fortidum a Merom, est 4. ab Utharoth, ubi res Amri samaritan condidit in tribu Ephraim. antiqua cele stem locum opere erat victoria, quam Abias Rex Juda vatic 900000. exercitu numerus in probrato Rege fractura majori et 800000, selectissimorum veteranorum, exercitu supra reportavit, ubi 500000 fracturam desiderata fuere. 2. par. 13.

Alaudis montem, in quo exercitus probrati Abia oc currit, Temaraim vocat, vulgo alium est a Lederon, quam vis illum etiam in montanis Ephraim collocet.

72.

Ho Geth mons sex militaribus ab Daethan seu Sytopoli in dimidia tribu manasse vizordanica, ubi vicum fructu flor entissimum nomine Geth apud Syctus et S. Hieronymus; probratis Philistaeos inter et fracturas in tribu, ubi hi ca fructu, Saul et Jonathan ejus filius interfecti 1. Reg. 31, 1. et leg. David in lugubri namia de Saul et Jonathan obitu uberissimum fructu montem insinat. 2. Reg. 1, 6.

73.

Thabor mons Galilae, Gracis Phaburim seu Attaburim. Situs est in finibus tribus Zabulon in media Galilae, decem milibus passuum a Syphori seu Diocearea orientem versus, ac finis tribuum Maachar et Naftali contingit. Illum topo 6. leg. in finibus Maachar condidit. Centrum amplissimum et potentis agri, hinc vallis Israël hinc magni campi altissimi sine fructu 30 occupat, atque velut conus in sublime origitur visu amanissimus virentibus herbis et arboribus vestitus. In illius vertice vastissimus pancisus campus ubi olim urbis castra insigne erat monasterium, at mons regno nilis regis nonasterium ubi erat. Thabor et Hermon hinc et inde ad latera opposita vallis Israël origebantur. de utroque canis Galles legitur. ps. 84, 13.

Thabor et Hermon in nomine suo seu habuit. hic ille ipse est, quem idem psalms ps. 132, 3. Hermon numquam de Thor tem modicum dicit ad fracturam Magni montis; Hermon in transjordanicis, de quo supra dicitur n. 54.

locus in monte Thabor capiti Thabor et Baraa Haram in
fibus Dethoniam ad radices montis Thabor adorti sunt ac desce-
runt, Jnd. 4. 6.

Spe C. 5. 11. Principibus fructus et sacerdotibus videlicet aure-
la probat ac vito verbis, quod facti essent rebus suarum in
Thabor, quod tunc ad idem seu altaria profana ad seducendos in
sepulchrum populos istam erecta spectasse videntur.

Traditione plurimum retro seculorum receptum est, de summo
summo et Thabor, Jacobe et Joanni in monte Thabor transfurati
de spectandum ducisse, Math. 17, 1. Luc 9, 28. ad non desunt, qui
id negant, aliumque fuisse montem volunt non procul ab urbe
Tari seu Caesarea Philippi in tribu Naphtali positum. Certe
Pater Euklio, Hieronymo et Damasceno, qui hinc traditioni
stipulantur, antiquiores, ubi de transfiguratione Domini ipsi
sermo, et monte Thabor altum dicitur, ut et Evangelista ipse.
Paulo ante suam transfigurationem Christus ad vicos ducendos
seu Caesarea Philippi in finibus septentrionalibus tribus de partibus
prophetus est. Math. 16, 13. Marci, 8, 27. proque aliquando mo-
ratus est: cum post sex dies, ait factus Math. 17, 1. Marci 9, 2.
a fratribus Petrus, Jacobum et Joannem
nuda facta mentione itineris ad locum remotum, quod et mon-
Thabor, qui plus quam 18 leucis Galicis a Caesarea Philippi
distans est, et dicitur illos in montem excelsum ducendum
remanebant ubique in vicinia caeteris discipulis, nam Thabor
a Domini cum diebus dicitur e suis discipulis de monte de-
scendit, illico illi et reliqua turba eadem obviam venisse leguntur.
Luc 9, 27. et Marci 9, 14. atque veritate est, si
tres istos discipulos in aliquam non procul a Caesarea positum
montem certo nomine hanc vocem ducisse, et reliquos discipulos
sientes eum non longe abesse, in illis ubi eos reliquerat, loco
expetasse, donec ad eos rediret, prout revera videtur, nec enim
verisimile est reliquos discipulos prope Caesarea relictos, quibus
visum cum coram tribus in montem decederat, quibus vestigia
de alio proficere aut procul a Caesarea ex illo monte descendere
una cum turba occurrerent.

Denique mons iste trans Jordanem collocandum videtur, non
illic Domini sic describitur Evangelista: a Regione Genesareth
Math. 14, 24. et Marci 6, 53. perierunt ad fines Tyrus et Sidonis, Math.
15, 21. et Marci 7, 24. inde reversus est ad mare Galilee
Math. 15, 29. et Marci 7, 31. quo nam transiisse venit in fines mo-
per in fontes Jordanis Math. 15, 39. Marcus C. 8, 10. scribit eum in
partes Dalmanatha venire, quam a Magadan non procul ab
credunt interpretes. prope in regionem Caesarea Philippi transiit
Math. 16, 13. Marci 8, 27. inde in montem dicitur hinc de discipulis
Math. 17, 1. Marci 9, 1. cum per Galileam Math. 17, 24. Marci 9, 29
venit Capharnaum, Math. 17, 23. Marci 9, 32. inde transiit Jor-
danem, ac per Peraeam in Juceam Math. 19, 1. Marci 10, 1. venit
perichytem, Math. 20, 29. Marci 10, 46. Luc 18, 35. ad denique
montem olivae Ierusalem, Math. 21, 1. et 12. Marci 11, 1. Luc
19, 29. 45. Ratio huius itineris invidere videtur, quia a Ca-
sarea Philippi non fuisse profectum ad montem Thabor
et inde reversum Capharnaum sed montem istum, in quo
transfiguratus est, esse ignoti nominis, ac prope Caesarea
locus querendum. Et profecto, cum scribentes hinc adeo
gentes nomina locorum notent, in quibus aliqui memorantur
a Christo profectum est, hinc montem Thabor hanc emisissent
si in eo Christum transfiguratus fuisse. I. Petrus Ep. 2. C. 16.
referens de transfiguratione Christi admissa, montem, in quo
facta fuit, montem hanc hanc hanc dicit.

74.

70 Gaas mons ad meridiem Thammath - hinc in
tribus Zabram mora ad sepulchro hinc celebri. Jnd. 19, 50. et 29.

75

710 Montes Bethel, quorum sit mentio Gen. 28, 17. et C. 8, 14
montes aromatum vocantur. nomen habent ab urbe Bethel
quae ab aliquibus putatur esse Bethoron in tribu Ephraim

76

720 Carmelus mons ad mare mediterraneum Jora ad
Pensionem, et Holoim, ad meridiem in tribu Issachar colle-
catus est. ad istos radices in regione septentrionali hinc
flus, mons iste scribitur fuisse, verum qui hinc latius patet, ut
scribitur. Cum scriptura celebrat Jos 19, 26. et 3. Jos. 10, 10

~~de quercu~~
de quercu seu ficem, ulmum, castaneam, vertuat. vult
gabi nostra hic suspiciter arborem nominat, abraham in
Anglos hospitio recepit. gen. 18, 1. Cum Lea pater ab Hebraeo
removeret Josephus de bell. l. 6, c. 7. 2000 passuum Hieronymus
et vultu itinerarium ab ea ea urbe distare aseruat. 16. 20
menus hist. l. 2. c. 4. is pater ab illa eam removeret.

Quam arborem hanc cum illa turbintho, ad cuius radice
facit ex oleo profetama reuix idola a domesticis suis inde apo
stata defodit gen. 35, 4. male confundunt. hoc enim retro ur
suelam in tribu Ephraim collocata erat. sub eadem arbore
innocentium creditur fons Domini cum pater. Jos. 24, 26. et
melch filius pateris in Regem a Behimisti inauguratum
fuit. Jos. 9, 5. utroque loco eam quercum appellat nostra vulgata.

86.

9mo Vallis Achor in agro fruchtunio non procul a
Galgalis in tribu Benjamin, ubi Achan sacrilegus cum tota
sua familia et suppellectili armatis et pecoribus lapidibus
vinctus est et combustus. Jos. 7, 25.

87

10mo Vallis Aijalon, ab urbe nomen habet, posita est in
tribu Dan inter Bethsamem et Thamnaim. videtur ea esse
qua fuit Regibus qui urbem Gabaon edificabant. Josue
sua luna allocutus est. C. 10, 12. luna contra vallem
Aijalon ne moueris.

88

11mo Vallis arundinis seu arundineti, in Hebraeo vallis
seu forens tanxa, non procul a mari mortuo et Taphne
Jos. 11, 8. et 17, 2.

89

12mo Vallis Josaphat. Putat Aeneas hanc vallem esse
esse, ubi Rex Josaphat a Moabitibus, Ammonitis, et Naonibus
seu habitatoribus montis Seir facili negotio magnam re
tulit victoriam 2. par. 20, 1. p. quoque ab ipso vallis Benedic
tus o iuda est, ea qua sup. n. 78. agimus. alij eam non
procul a profetima urbem hanc inter et montem oliu
locant, iunguntque illam a torrente Cedron inter huius, nomine
Josaphat regis dictam, quod ipse fors in ea quidquam ad
causet, aut memoratu dignum gessisset.

Vallis Josaphat meminit propheta Joel C. 3, 2. his verbis
"Congregabo omnes gentes in vallem Josaphat, et disceptabo
cum eis ibi. Nam. V. 12. "construant et ascendantque
in vallem Josaphat; quia ibi, dicitur, ut iudicem omnes gen
tes in circuitu. hinc nata praefatum inter iudeos et gra
no vallem Josaphat ieropolitam inter et montem oliu
etiam ultimo et uniuersa li dei iudicio destinatum esse
abque uniuersalem hominum resurrectionem ad mortem
vlti fore. et verisimiliter alijs videtur, nomine vallis Josaphat
Ieropolitam hunc regi locum aliquem designasse, in quo
omnes homines iudicandos ante suum tribunal adducet, et
Josaphat enim hebraice iudicium dei sonat, sique vallem
Josaphat seu iudicij dei symbolicè a Joële exprimi, quod
ad modum eodem C. 3, 14. eandem vallem vltimè conuersionem
in qua sibi et deus hostes suos conuincet et disperdet, omnia

90.

13mo Vallis Emon seu vallis filiorum Emon Jos. 15, 11
et 18, 15. 4. Reg. 23, 10. et 2. Esdr. 11, 20. Nam Jerem. 7, 31.
et Topseth vocatur a sacrificijs infantium quos Choloche
oblatis obrepentibus simpanis, qua hebraice Topseth dicitur
re dum comburere vult, eorum, quibus audiretur epulatio
et edificarentur excessu Topseth, qua est in valle filiorum
Emon, ut mementent filios suos et filias suas igni
inquit Jerem. C. 7. aduersus filios iuda.

Ex eodem propheta ~~Topseth~~ C. 19, 11. intelligimus
Topseth locum fuisse impurum, in quem caeuera et pu
te privata honore propicebantur. Josias Rex locum
hunc, ubi templum Choloche festerat, profanauit, et
in manifeste muneri sacrificia ibidem a quoquam ex
hiberetur. 4. Reg. 23, 10. p.

Topseth nomine etiam designata videtur cloaca pro
fotigna in eadem valle posita, ubi perpetuus ignis erat

13
dicebatur absumendis mortuorum et immunditijis ex urbe de-
latis. huic onerem comburandi in Tophetis cadavera Isaacph
videtur fajas C. 2, 33. Item premias C. 31, 40 ubi vallem hanc
vallem cadaverum nuncupat. Vallis Canon sita dicitur jux-
ta murum prophetae versus meridiem

91. ~~Vallis ...~~
14° Vallis Abulicum. i. par. 4, 14. et 2. Ep. 11, 35 ad for-
tarem in sorte Benjamin collocatur. ab artificibus, qui
in ea morabantur sic dicta est.
92. 15° Vallis Lapis. Job 14, 21. in tribu Benjamin ignoti tamen litus
93. 16° Vallis Leptael. Job 19, 17, 18. Litus Sabulon, quo lito sita, vicin
94. 17° Vallis Loree in tribu Dan a torrente, qui eam perfluebat,
abque a tribu Simeon distinguebatur sic dicta. huius Dalia tam fortis
amasia habitata dicitur. Jud 16, 4, p. vid. dupl: n. 38.
95. 18° Vallis Labrim. i. Reg. 13, 14. Labrim urbs erat ex quatuor
villis, quas ignis a caelo delapsus absumit. Gen. 10, 19. et 14, 2, 8.
Jud. 20, 25. Osee 11, 8. ad mare mortuum contra desertum, ja-
cebat. i. Reg. 13, 18. quo lito vicinatum. videtur urbs hanc huc
et sic temporis restituta fuisse 2. Ep. 11, 34.
96. 19° Vallis Gad. Trans Jordanam sita est in ejusdem nomi-
nis tribu facit secundum Arnon fluvium. per eum transiit
Joab cum Davidis fessum populum numeraret. 2. Reg. 24, 5.
97. 20° Vallis Lachrymarum seu flentium. heb. Bochim, graec.
Clanthmon, quod idem est ac locus flentium. Vallis hanc sic dicta
est, quod in ea angeli Israelitis praevaricationes suas ex-
probrante amare fluerunt. Jud. 2, 4, p. Quidam contendunt
eam prope urbem Silo in tribu Ephraim sitam fuisse, quod
populus, postquam flevisset, sacrificia obtulisse dicitur. 1. S.
sacrificia autem operi in lege non permittebatur, nisi in loco
ubi Tabernaculum collocatum erat perat autem in Silo: alij
prope Jerusalem eam fuisse dicunt, ubi nempe David. 2. Reg. 24,
Philistaeos fudit. ab vulgata nostra locum ~~...~~ libum hic Cyra-
voiat ab Hebraeo Bochim, quod non modo flentium, sed etiam
pyra et moros significat. forte dua sunt in terra sancta Vallis,
quae Hebraice Bochim vocantur. Vallis lachrymarum etiam
meminit psalmista. psal. 80, 7.
98. 21° Vallis visionis Job 22, 1...5. videtur nomen hoc a
silo prophecia non ab appellatione vulgari alicujus loci ortum.
Prophecia igitur et figurato sulo prophetae significat,
Vallis quidem per antiphrasin dicitur, quippe quae monti in-
ferretur; visionis vero, hinc quod oraculorum sulo argumen-
tum est, hinc quod templum prophetae in monte Sionia,
nempe monte visionis. Gen. 22, 14. fuit.
99. 22° Vallis pinguium. sita est ad radicem et circum urbem
Samaritanam in tribu Ephraim. Regio erat pinguis et optima;
unde fajas 28, 1. Samaritanos habitatores intelligit, quando ait
eos esse in versu vallis pinguisime.
100. 23° Vallis interfectignis. Jerem. 7, 32. Eadem est ac vallis
concisionis et Seldaphat, vide n. 89.
101. 24° Vallis Victorum ad orientem maris, Ezech. 39, 11.
Hoc nomine quidam designatam arbitrantur regiam viam
ad radices montis Carmeli ex Judaea in aegyptum, et ex
Regione Philistinorum in Chanaan, et vice versa ducendam,
quae ad orientem maris erat. alij vero putant vallem
hanc esse trans Jordanam, per quam viatores ab oriente
venientes transeunt ad mare mortuum, vel Tiberiadis per-
gentes.
102. 25° Vallis multitudinis Gog seu sepulchra exercitus
Gog, Ezechiel 39, 11 et 18. hoc nomine vallis Seldaphat de-
signari videtur, ubi exercitus Cambyses igni per Gog fuit
intelligitur, post eius mortem fessis fugaturus creditur.
103. 26° Vallis montium. Zachar. 14, 3. hoc nomine quod
sunt prophetam vales propheta circumjacentes designan-
tur, ad quas Iudei Chaldaei a Romanis urbe. in loco pra-
sentissimo periculo subirent, confugerunt.
104. 27° Vallis seu convallis Quercus Gen. 12, 6. a quercibus
et agrorum amantate sic nuncupata videtur. sita est juxta
Iherosolimam in tribu Ephraim. hebraeus Chon
Chon-More, vallis quercus.

- 105. 24vo Vallis Cedron . 4. Reg 23, 4... 6. ad orientem Jero
solyma inter hanc urbem et montem olivarum.
- 106. 29no Vallis seu convallis Gihon . 2. par 83, 14. ad occide ab
jeropolyma, ex quo procedit, unde fluit gurgis fontis Gihon
qui ab occidenta ad meridiem labens in torrentem cedron in
fluit. ab hoc fonte vallis ipsa nomen habet. vid sup. n. 47.
- 107. 20no Convallis tabernaculorum, ps. 57, 8. et 107, 8. in
trao vallis locoth, ubi ejusdem nominis trans Jordanem et
me ad fluminis hujus ripam in tribu Gad posita Subjecta.
- 108. 31no Vallis Lennim. Jud. 4, 11. ~~vid sup. n. 47.~~ Locus olim Haber
Haber Linai a posteris Jethro Moyses sacer, et fatalis via in
Saram Barac, a quo infus fuerat, fugientem hophis rece
atque dormientem adale in lamp. ius clavo inplecit
vid 18 et 21. locus erat in Galilaea in tribu Nephali et prop
Cades Nephali seu Lennam urbem.
- 109. 32no Vallis Terabynthi 1. Reg 17, 2. ubi Goliath Philista
militarum exercitui sub latere exprobravit, 2. 6. et a Davi
adhuc juvene interfectus est. 2. 49. Sita erat ad meridiem Jero
solyma loco et Abzaram urbes versus.
- 100. 33no Vallis Ephata . 2. Bar. 14, 9, 10. ubi Asa Rex Juda
a vigentem aethiopum exercitum fudit. Sita erat in tribu
Juda ad meridiem Jeropolyma Chanrasam urbem versus.

§ IV.

De Campis Terrae S.

Duorum praecipue terra S. Camporum frequenter me
minit S. Scriptura, atque ambo ab Historicis et Geographicis
Magni appellantur, in sacris paginis vero plerumque sola
nites dicuntur. Unus Esdrelon, Legionis, et Legionis cam
nuncupatur; alter vero magnus Jordanis campus dicitur
hic trans Jordanem ad mare Tiberiadis seu Lethroth o rugib
urbis Genezarath seu Tiberiadis sumit initium, ex quoque loc
gibus usque Legor urbem ad austrum maris mortui collo
tam protenditur, atque 1200. Stadium, latitudo autem 120.
Miliu Scriptura neminit Deut. 4, 49. Jos. 11, 2. et 12, 3.
— Alter ab oriente ad occidentem extendit a Siphon seu
Bethlan urbe ad Jordanem Sita usque ad radices montis Car
meli et Holmaudem urbem maritimam in tribu Aser por
gitur spatio fere 75. miliarium. ab urbibus, quas ambob
suo continet, campus Esdrelon, Legionis seu Legionis inter
vocalur. In eo sub nomine campi magni fit mentio Judic. 1,
1, 8. et 4, 5. ambo campi isti seu Cavities quandoque de
nominibus Aulon, Aulos, araba, id est planities designantur.
Praeter hos duos campos adhuc alij in terra sancta occurr
ut in regione maritima a monte Carmelo versus austrum
usque ad terminos ejusdem terra S.; nulli enim montes in
hoc tractu inveniuntur, bene autem colles et arenarum
tumuli. In hac viginti planitie campopria Saron, praecip
celebrantur. Saron, inquit S. Hieron. tom. vi ff. 33. omni
et circa Joppem Lydamque appellatur regio, in qua latissim
et campi fertilesque raduntur. et in ff. 65. pro campopria
in hebraeo Saron vocatur. omnis regio circa Lydam Joppem
et Jamniam quae est pasceus gregibus. De campopria
Saron fit mentio 1. par. 29, 29. item 1. machab. 4, 15. ubi
Juda Maccabaeo dicitur quod hoes persequens fuerit usque
in campos pinnacae et Aoli et Jamnia. Notandum hic, quod
hinc temporis australis Judaea portis nomen pinnacae greg
Campopria quoque Thabor et mare Tiberiadis etiam Saron
vocata fuerit. Item ex 1. par. 5, 11. trans Jordanem in tribu
Gad etiam Saron fuit. Notandum quidem Galat. h. i. c. 25. ps.
nullam hujus nominis regionem trans Jordanem agnosce
quod autem Scriptura l. c. dicit Gaditar, habitasse in Galat
et in Saron et in vicinis ejus, et in cunctis suburbaniis
et in Saron, aut, eos oves in regionem urbibus Joppe, ca parea
et Lyda finitimam, quam sextus Scriptura adducit sub no
ne suburbanorum Saron designant, pasceas deducit
in quo hallucinari videtur, enim verb locorum designatio
por videtur, quod quod si credere possumus, eo minus, quod

iii

ii2

ii3

Regio Dajan sibi amoenitate et ubertate nulli secunda spat.
 ad hoc tam pestifera alluere videtur Gen. 33, 9. et 35, 2.
 Regio ista, quae ab Urbe iudea ad mare me-
 diterraneum usque Iordanem usque etiam ad idem Mare in
 dimidia Tribu Manasse iordanica posita aut usque ad
 montem carmelum per Tribus Dan et Ephraim extenditur,
 etiam campestris est, ut liquet ex Isa. 1. 5. ant. c. 1. ubi
 ait Regionem Danitarum complecti valem Chananae
 ad occasum, et terminari a Ioseph et David. et eod. lib. c. 2.
 Danitas à Chananeis et expulso fuisse regione campestris,
 et ad montana fugisse.

Collocatur etiam regio campestris circa Emmau urbem,
 quae postea nicopolis dicta est, in Tribu Dan 176. Psalm. 120
 et miliaribus Romani ab Ierosolyma ad occidentem disita,
 aliam utique à vicis Emmao et duntaxat 120 seu 120
 miliaribus Romanis cum dimidio ab Ierosolyma disita
 de quo Luc. 24, 13. Huius campestris regionis sit mentio
 i. Mach. 3, 40. Erat etiam campus Ioseph urbis in Tribu
 Ephraim ad lacum Samachonitem posita. i. Mach. 11, 67. p.

De locis incultis et salinis seu litvis terra sanctae.
 Per loca inculta intelligimus solitudines, deserta et etiam
 montes apud Hebraeos Midbar et Graecos Oreos nuncupatos;
 quibus solibus nominibus omnia inculta loca à Iudeis etiam
 consueverunt ea, quae ad pasua pecudum destinata et silue
 arboribus constata sunt. huc nomen Solitudinis aut Deserti in
 scriptura non semper statim desertum locum et sine urbibus
 aut vicis aut etiam cultoribus sonat; cum non raro agrum
 significet ubi aut vicis alium adiacentem et pasuis destinatum,
 sed à vomere italicum. Igitur apud illos erant deserta arida et
 sparsa, erant et amena, ac pasuis uberima; hinc amena norunt
 desertorum saepe scriptura meminit: psalm. 64, 13. Super speciosa deserti plantabunt
feram. 9, 10. Ignis devorabit speciosa deserti. Job. 1, 20. Ita etiam
 in scriptura singulis fere urbibus suum desertum tribuitur,
 pasuis et lignationi destinatum. hoc nomine potissimum de-
 signatur Arabia deserta, in quibus Israelitae ab Aegypto de-
 gressi spatio 40 annorum peregrinaverunt.

In terra sancta occurrunt et à s. scriptura celebrantur
 Inca solitudo, seu desertum Iudae, in quo s. Iohannes Baptista
 populo Iudaeo praedicavit, et illuc ad adventum anthon-
 harit. Math. 3, 1. in Tribu Iudae ad occidentem lacus Asphaltitis
 seu maris mortui. Jud. 1, 18. ponitur ad meridiem Iudae etiam
 solis Iudae urbis 20 circiter miliaribus ab Hebron ad austrum
 sita. Vasta est haec solitudo, illiusque variae sunt partes, quae
 à locis et urbibus vicinis specialia nomina acceperunt. ut
Monte solitudinis, seu desertum Ezech urbis Iudae octo passuum
 miliaribus seu octo miliaribus Romanis seu Hebraeis ab He-
 brone ad orientem distans, in quo David suam iniquitatem
 se fugiens aliquamdiu tenuit. i. Reg. 23, 14 p. Desertum
Madn ad austrinam oram solis Iudae et ad occidentem latus
 maris mortui, in quo huiusmodi quaeque passuum est
i. Reg. 23, 29 p. Desertum Thacue ab egipti nomine urbe
 duodecim miliaribus passuum à Ierosolyma versus austrum,
 et sex miliaribus septem seu sex miliaribus à Bethleem
 posita sic dictum non procul à mari mortuo. In eo Iosephus
 Rex Iudae adversus Ammonitas, Moabitas, et Manitas seu
 habitantes montis Seir morans ad suum exercitum sermo-
 nem habuit. 2. Cor. 20, 20. Desertum Engadi ab eadem
 nominis urbe Ierichum et oppido Iordanis procul ad mare
 mortuum 300. passuum seu 30. miliaribus cum dimidio ab Ieru-
 salem collocata. in huiusmodi spelunca Iude latitavit, cuius
 se insipienti periculis cum idem inspicere potuisset. i. Reg. 24, 17 p.
 haec deserta solitudinis seu deserti Iudae partes erant, nec non
 eo comprehendebantur.

Aliquorum fere opinio, desertum Iudae fuisse trans Iordanem
 ibique crementum à Iohanne Baptista etiam collocatum. Equidem
 Regionem transjordanicam aliqui Iudaeam quoque nuncupaverunt.

Stadium complecti
 vulgo dicitur partem
 avarum miliaris
 Iosephomani seu Hebraei,
 et à d. al. cum istud mille passu-
 rum fuit numeratur stadium
 habet passus 125. id
 fuit passus Romanos 625.
 in Iudaea stadium Iudae
 non nisi 600 passuum est.

Stadium complecti
 vulgo dicitur partem
 avarum miliaris
 Iosephomani seu Hebraei,
 et à d. al. cum istud mille passu-
 rum fuit numeratur stadium
 habet passus 125. id
 fuit passus Romanos 625.
 in Iudaea stadium Iudae
 non nisi 600 passuum est.

Stadium complecti
 vulgo dicitur partem
 avarum miliaris
 Iosephomani seu Hebraei,
 et à d. al. cum istud mille passu-
 rum fuit numeratur stadium
 habet passus 125. id
 fuit passus Romanos 625.
 in Iudaea stadium Iudae
 non nisi 600 passuum est.

at ubi desertum Judae memoratur, id semper de solitudine
Jordanem intelligitur, id quo in sacris libris ubi semper col-
locatur.

118.

Græci hoc desertum seu tractum viciniam, alia adhuc sol-
itudines et solita in sacris libris memorantur. id desertum
Gabaon, ab eisdem nominis urbe occupatum in tribu Benjamin
confinia tribus Ephraim. 2. Reg. 2, 24. Desertum
seu solitudo Jerichensis tribus quoque Benjamin urbis ubi
qua ita. 1. Reg. 12. solitudo Bethaven videtur appellari, et
qua Josue urbis Hei excolas fugitales caecidit. Jos. 8, 24.
hanc solitudinem videtur fuisse ubi Ephraim seu Ephraim
in qua Christus barabbas furoribus declinans delinuit. p. 11.
Desertum seu solitudo Bersabee, in qua Agar ab Abra-
ma cum Ismael filio suo dimissa creabatur. Gen. 21, 14. Bar-
bee seu Beer-labee urbs est tribus Simeon 20. Militariibus
ab Hebron ad occidentalem et versus mare mediterraneum.
Desertum Cades juxta Cades - Barne urbem positionem
australem Judae ad extremam illius orbis oram in Arabia
petraea. p. 28, 8. Desertum Pumaa. 1. Reg. 22. cujus
miles et dimensiones exacte definiti non possunt, quia enim
Pumaa longius intra montes Arabiae protrahatur, atque
plagam Judae australem attingebat, uno hac ipsa australe
Judae plaga Pumaa nomen habebat. Desertum seu
campus solitudinis Pagan seu Pagan ubi tribus Ruben
trans Jordanem. Jos. 20, 8. et alibi. Desertum Deblata
Ezech. 6, 14. juxta urbem eisdem nominis trans Jordanem
in parte montis Hebe sive Chagga positam inter Moabi-
ticas. Jer. 48, 22.

119.

Græci haec deserta aliorum adhuc extra terram sanctam
occurrentium meminit scriptura, et desertum Balmyra
2. par. 8, 4. à Balmyra urbe in desertis Euphratem inter
et amnes Orontem et Chrysonum jacentibus condita à Sa-
lomone. Desertum seu ad extremam maris rubri ora-
in quo Agar Sarai dominam suam fugiens pererrabat
Gen. 16, 7. Graecis pedem referentis à mari rubro seu
istud continere. Ezech. 15, 22. Saul quoque Amalecitas à
Hevila Arabia felicia regione usque huc percussit. 1. Reg. 15, 7.
Desertum Charan circa quendam nominis urbem in Ara-
bia petraea ad meridiem terra sancta. Cedarahomor facta
fuit Regis hebrei in Reges Cantopaleos seu quinque urbium
stat, regionem usque ad arva Charan vastaverunt. Gen. 14, 6.
Agar aegyptia Sarai ancilla è domo Abrahae ex pulsa in
deserto Charan una cum Ismael filio suo adom facta. Gen.
21, 21. Graecis in Sinai montes in eodem deserto ca-
stra metati sunt. Num. 10, 12. Jude thoylos ad explorandum
Chanaitiam seu Calasiam vel terram sanctam quendam
Graecis misit. Num. 13, 3. Coris cum viri illi missi legas
a Cades Num. 13, 27. ea urbs in deserto Charan fuisse dicitur
Joseph etiam montem Sinai in eodem deserto juxta Moysen
videtur; cum dominum in monte Charan esse Graecis ve-
rum exhibuisse dicit, Deut. 23, 2. et Tamm Hebraeis in de-
Charan apparuisse testari videtur Habucuc c. 3, v. 3. facta
sacrum declinaturo in deserto Charan descendit, 1. Reg.
25, 1. Cum Job sua mensura facio, quibus in Pumaa
memoratur est, omnes mares orbem interimere, facta
Pumaa filium adhuc infantem Levi patris sui acci-
derunt, atque ea Pumaa orientali in Madianitium
de in Charan, et demum in aegyptum illum deportavit.
3. Reg. 15, 16.

120

Desertum Sin ad meridiem terra sancta in Arabia
petraea. duo hujus nominis deserta memorantur in sacris
codicibus, non tamen eisdem libris scripta; unum enim
per Samach, Jos. 11, 19. scribitur ad aegyptum ac mare
rubrum proximum accedit inter Elim et Sinai, in quo He-
brai aegyptum via agrapi castra metati sunt. Ezech. 10, 1.
17. 1. nec non ubi primam illam polium. Alterum Sin
seu Sini per Ezer, Jos. 11, 19. vocatur; ad meridiem
Calasiam est deflectens tamen versus mare mortuum.

Da hoc urbe sit moesis
2 Reg 10, 6. 8.

20. 1. et 33, 36. item Deut. 32, 51. E' Charan à Moïse
missi, qui terram Chanaan explorarent; ab hoc deserto usque
Rohob & urbem Lyria in confinis Septentrionalibus Galilæe
Libanum inter et antilibanum Libani in via, quæ ducit in Emath
Leu Emesam ad Orontem fluvium populum pervenerunt, Num.
13, 1, 3, 4, 22. usque universam Chanaaniticam seu Galatiam
à plaga Australi ad borealem peragraverunt, ac penetraverunt.
Hi etiam Moyses et Aeron ad aquas contradictionis Domi-
num Lenkaryns. Num. 27, 14. Desertum hoc regionem
Chanaan et Iordem sua ad quædam terminabat. Num. 34, 3.
Jos. 15, 1-3. ubi Lina vocatur

121.

Desertum Sinai circumjacet seu adiacet monti Sinai in
Arabia petraea. In eo per annum Israelita commorati sunt,
ubi Decalogus variisque leges à Deo sancta promulgantur.
Moyses altare conficit; tabernaculum quoque sacerdotis con-
struit et Aram. Opusculis absente Moïse vitulum aureum
ab Arone confectum adoratur, puniuntur per Exod. 19, 1. p. ibid.
20, 2. p. 21, 1. p. 22, 1. p. 24, 4. p. 26, 1. p. 32, 1. p.

122.

Desertum Arnon ab Arnone fluvio, qui à montibus Galad
Leu Moabiticis profluens mare mortuo impergitur, sic
dictum. Hi etiam castra metati sunt Israelita, Num. 21, 13.

123.

Desertum Egypti, Ezech. 20, 36. ubi captivi usque de-
sertum, in quo Hebraei ex Egypto pedem referentes per
40 in laqueos annos peregraverunt. Item Jos. 8, 3. Raphael
Angelus Demonium in deserto superioris Egypti, facili
Thebaidis, reliquit.

124.

Desertum sine adito lege exprimit deserta Arabia inter
Jordanem et montes Galad ac Euphratem media: 2: 9:
Exod. 23, 31. sollicitur Deus Israelitis, se curaturum totum
regionis tractum à deserto usque ad fluvium, scilicet à mon-
tibus Galad usque ad Euphratem. et Deut. 11, 24. ac Jos.
1, 4. dicit de illis permissurum, quicquid excurrit inter
Libanum, Desertum, Euphratem, ac Mediterraneum.

125.

Similitudines seu deserta Libani seu saltus jungimus:
emim verò ab ipso sacris scripturis etiam viculis annu-
merantur bos, in quo plurimum saluosa sunt et silva se.
Occurrit pro saltus Haret in Tribu Juda, ad quam da-
vid tanta persecutionem sustulit, à Moabitibus iuxta moni-
fiam quæ scriptura se recepit, ac delituit. 1. Reg. 22, 9. Bp.
modum in alia silva, quæ in solitudine Iph erat, se abscon-
dit. ibid. 23, 15.

126.

2do saltus Eglaim trans Jordanem, in quo Absalon cum
exercitu patris sui David confliat, ac devictus est. 2. Reg. 18, 6. p.
nec non fugiens arboris ramo hospit, atque sic ex eo pendens
à pedibus fractus fuit. ibid. 9, et 19. Hic saltus non longè
aberat à Mahanaim urbe Levitarum in Tribu Gad, ubi fane
David morabatur, 2. Reg. 17, 24. ubi urbs hac castra nuncu-
patur. Mahanaim enim hebraicum latine duo castra signi-
ficat. Tradunt aliqui ex hoc saltu geminos m. ds. prom-
issa, qui pueri Eliseo à periculis in Bethel a ten-
denti in via illudentes columnam per constantem illum
appellantes, devoraverunt. 4. Reg. 2, 24.

127.

3to. 4. Reg. 14, 9. fil moenio saltus libani et haurum
Leu ferarum ejus. Ceteris aliisque arboribus densus fuit.
Hoc etiam nomine in Assyria appellatur Libanum à Salo-
mone Hierosolymis excubatum. 3. Reg. 7, 1, 2. et 10, 17.
Nomen istud autem adibus suis videtur sine ex ligni cedri-
ni affluentia, huc ex columnarum silva, quibus tota moles
fulgebatur. Sunt, qui eas adas in monte Libano constructas
receperit; sed nos malumus credere eas Hierosolyma ex-
cubatas fuisse.